

Förändringar i Tk:s lista

Rapport 13 från Taxonomikommittén

Här presenteras några av de senaste besluten inom BirdLife Sveriges Taxonomikommitté. Den fullständiga rapporten, inkluderande referenser, finns på birdlife.se/tk, liksom en uppdaterad Västpalearktislista.

TEXT Markus Lagerqvist, Gustav Asplund, Erling Jirle, Tommy Tyrberg och Johan Fromholtz.

Orientseglaren delas upp i fyra arter

En genomgång av morfologi och dräktkaraktärer tillhörande alla erkända underarter av orientseglare *Apus pacificus* visar att det finns konsistenta skillnader i såväl morfologi som dräktkaraktärer. De skiljer sig från varandra i ving- och stjärtmått, avseende form och storlek på den vita övergumpen och strupfläcken, färgen på de undre vingtäckarna samt fjälligheten på undersidan av kroppen. De har också olika häckningsekologi och flyttstrategier. Arten delas därför upp i fyra arter:

► **orientseglare** *A. pacificus* med underarterna *pacificus* i Sibirien österut till Kamtjatka och Japan och kanoi i östra

Kina, södra Japan och på Taiwan;

► **tibetseglare** *A. salimali* som häckar på hög höjd på den Tibetanska högplatån och angränsande delar av Sichuan;

► **himalayaseglare** *A. leuconyx* som häckar i Himalaya från norra Pakistan österut till Assam i nordöstra Indien, och;

► **karstseglare** *A. cooki* som häckar i framför allt karstområden på lågländerna i Sydostasien, från Myanmar österut till sydöstra Kina.

Orientseglaren är en långflyttare med övervintringsområden i Sydostasien österut genom Indonesien till Melanesien och Australien. Det är denna art

som konstaterats som vagrant i Europa. Tibetseglarens övervintringsområden är inte kända men den tros vara en kortflyttare, som rör sig till lägre höjder under vinterhalvåret. Även himalayaseglaren rör sig ned till lägre höjder och har vintertid påträffats i södra Indien och Bangladesh. Karstseglaren tros vara en stannfågel eller kortflyttare inom Sydostasien.

Mongolpiparen delas upp i två arter

Baserat på skillnader i utseendet mellan mongolpipare *Charadrius mongolus* från den nordliga *mongolus*-gruppen och den sydliga *atrifrons*-gruppen har det länge spekulerats i att mongolpiparen utgör

FOTO: BJÖRN ANDERSON

Cypern får ytterligare en endem när cyperndvärguv ges artstatus.

två arter. Däremot har gedigna studier av framför allt genetiken saknats. Nu har en ny studie som fokuserar på både genetik och lätesanalyser av de olika underarterna inom mongol- och ökenpiparkomplexet publicerats. I studien genomfördes analyser av mitokondriellt DNA (mtDNA) och helgenomsekvensering av mongolpipare från både *mongolus*-gruppen och *atrifrons*-gruppen, samt från ökenpipare *Ch. leschenaultii*.

De genetiska analyserna visade att mongolpiparen är parafyletisk, då alla individer från den nordliga *mongolus*-gruppen var närmare släkt med ökenpipare än med de sydliga mongolpiparna från *atrifrons*-gruppen. Studien omfattade även akustiska analyser av individer från de tre grupperna som visade att det med stor säkerhet går att skilja de tre åt på deras läten. Baserat på dessa resultat, tillsammans med tidigare kända skillnader i dräkt och morfologi (se Rk:s genomgång av svenska fynd i detta nummer), delas därför mongolpipare upp i två arter:

► **tibetpipare** *Ch. atrifrons* med underarterna *pamirensis*, *atrifrons* och *schaeferi* och;

► **kamtjatkapipare** *Ch. mongolus* med underarterna *mongolus* och *stegmanni*. Tibetpiparen häckar söder om ökenpiparen, i bergsområden från Tianshan och Pamir i väster över Tibetanska högplatån till östligaste Tibet. Kamtjatkapiparen har ett mer fragmenterat utbredningsområde i östra Sibirien kring Ochotska havet, med populationer på bland annat Tjuktjerhalvön och Kamtjatka. Värt att notera är att ingen av arterna häckar i Mongoliet, där man i stället hittar öken- och orientpipare. Även övervintringsområdena är separerade, där tibetpiparen övervintrar längre västerut, från Östafrika österut till Större Sundaöarna, medan kamtjatkapiparen övervintrar från Taiwan söderut genom östra Indonesien till Australien.

Cyperndvärguv ges artstatus

På Cypern förekommer dvärguv *Otus scops* av underarten *cyprius*. En studie

som omfattar genetik, dräktkaraktärer och läten visar att *cyprius* skiljer sig lätesmässigt från andra underarter genom en dubbel- istället för enkelnot. Dräktmässigt är den mörkare än andra underarter och den saknar en rödbrun morf. De genetiska skillnaderna är små, men trots att de båda underarterna *scops* och *cycladum* flyttar genom Cypern verkar de inte hybridisera med *cyprius*. Tk väljer därför att följa IOC och eBird/Clements och ge artstatus till **cyperndvärguv** *O. cyprius*.

Nötkråkan blir tre arter

Nötkråkan *Nucifraga caryocatactes* förekommer i ett band i norra Palearktis österut till Japan, men även i orientaliska regionen i Kina, Himalaya och på Taiwan. Ett isolerat och avvikande bestånd i västra Himalaya har av IOC och eBird/Clements en längre tid urskilts som egen art, kashmirnötkråka *Nucifraga multipunctata*, framför allt baserat på avvikande utseende. Den verkar också häcka parapatriskt med nötkråkans underart *hemispila*.

FOTO: LARS PETERSON

Orientseglaren delas upp i fyra arter.

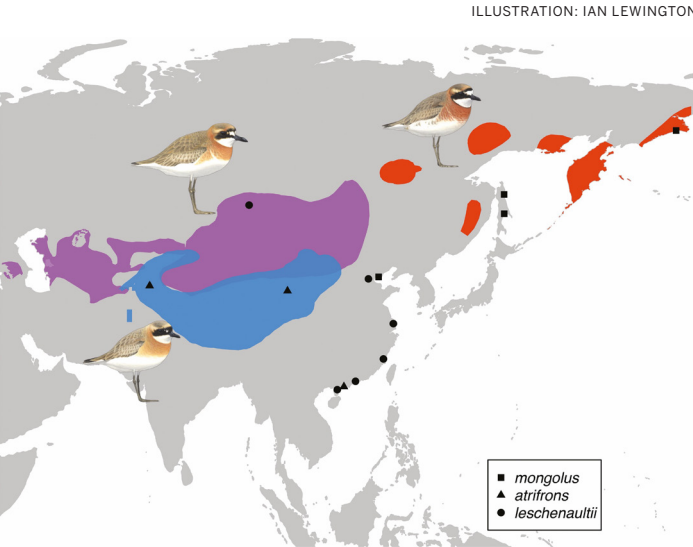

ILLUSTRATION: IAN LEWINGTON

Utbredning för tibet- (blå), kamtjatka- (röd) respektive ökenpipare (lila).

I en ny studie undersöktes huruvida nötkråkan, likt korsnäbbar, utvecklats evolutionärt i samvariation med den specialiserade födan. Resultaten visar att födan spelat mindre roll i artens utveckling. Istället har nötkråkans artbildning likt andra tättingars formats av biogeografiska och klimatmässiga processer. Enligt författarna stödjer genetiska och morfologiska skillnader att kashmirnötkråkan bör erkännas, men rekommenderar dessutom att populationer längre österut i Himalaya samt i Kina och på Taiwan också betraktas som en egen art.

De tre utvecklingslinjerna skilde sig åt för relativt länge sedan, i början av pleistocen för cirka 2,3 respektive 1,9 miljoner år sedan. Tk väljer nu att följa rekommendationerna från studiens författare och dela upp nötkråkan i tre arter:

- nötkråka *N. caryocatactes* med underarterna *caryocatactes* i Europa, *macrorhynchos* österut till östra Sibirien och nordöstra Kina, *rothschildi* från Kazakstan till nordvästra Kina och *japonica* på Kuri-lerna och i norra Japan;
- kashmirnötkråka *N. multipunctata* i västra Himalaya, och;
- kinesisk nötkråka *N. hemispila* med underarterna *owstoni* på Taiwan, *interdicta* i norra Kina, *hemispila* i nordvästra och centrala Himalaya samt *macella* från östra

FOTO: LARS PETERSON

Orientbacksvala – sällsynt gäst i VP.

Grancanariarödhake – en av två endemiska rödhakar på Kanarieöarna.

Himalaya till centrala och södra Kina samt norra Myanmar.

Arterna skiljer sig också åt utseendemässigt. Kashmirnötkråkan är mycket ljusare än nötkråkan i begränsad mening, med vita fläckar även på övergump och övre stjärttäckare, kontrasterande mot svartaktigt på hjässa, vingar och stjärtrot. Näbben är också smalare och stjärten längre. Kinesisk nötkråka har å andra sidan mycket mindre vitt än nötkråkan på kroppen och mycket mörkare brun hjässa. Stjärten är ännu längre och saknar vitt på stjärtspetsen, men har istället mycket mer vitt på yttre stjärt pennorna. Även lätena skiljer sig. Studien visar också att näbbens tjocklek har mindre betydelse evolutionärt, olik korsnäbbar men likt många andra fågelarter. De två svenska underarterna uppvisar endast begränsade genetiska skillnader.

Orientbacksvala får artstatus

Till brunstrupig backsvala *Riparia paludicola* förs sju underarter som förekommer på den afrikanska kontinenten, från Marocko i norr till Sydafrika i söder, samt på Madagaskar. Till arten förs idag även två arter med disjunkt utbredning i Asien; *chinensis* som förekommer från Centralasien österut till Kina och Taiwan, samt *tantilla* på Filippinerna.

Trots att det saknas publicerade vetenskapliga studier är artstatus för de två asiatiska underarterna idag accepterad av de ledande världslistorna. Förutom det stora geografiska glappet dem emellan baseras uppdelningen på skillnader i morfologi, distinkt lätesrepertoar och enligt opublicerade analyser även genetiska skillnader. Utseendemässigt skiljer sig de asiatiska underarterna bland annat genom att vara mindre, med mindre näbb, något längre stjärt och blekare färg. Då uppdelningen idag är allmänt accepterad och argumenten för uppdelning övertygande väljer Tk att ge artstatus till **orientbacksvala** *Riparia chinensis*.

Två nya rödhakar på Kanarieöarna

Rödhaken *Erithacus rubecula* förekommer från de Brittiska öarna i väster, österut till västra Sibirien och västra Iran, samt på Kanarieöarna, Azorerna, Madeira och i nordvästra Afrika. I en ny omfattande studie har man analyserat skillnader i genetik, morfologi och läten. De genetiska analyserna inkluderade underarterna *rubecola* från kontinentala Europa, Azorerna, Madeira och Kanarieöarna (exklusive Teneriffa och Gran Canaria), *superbus* från Teneriffa, *marionae* från Gran Canaria och *caucasicus* från östra Turkiet och Kaukasus. Analysen visar att *rubecula*, *superbus*

FOTO: CHRISTER SUNDSTRÖM

Rödahavsvävaren är en av flera vävare som flyttas till det nya släktet.

och *marionae* är väl skilda från varandra, med skillnader i mtDNA på 4,2–4,8 procent och att *marionae* är systertaxon till *rubecula* + *superbus*. Även *caucasicus* verkar vara genetiskt distinkt, men tyvärr var endast en individ av underarten inkluderad i analysen. Dessa skillnader är större än hos andra endemer på Kanarieöarna gentemot sina närmsta släktingar, som till exempel kanarieduva, kanariegransångare, kanariebuskskvätta och de två blåfinkarna.

Analysen av läten gjordes på såväl sången, som alarmläten och honornas tiggeläten. Tidigare studier med playback-experiment har också visat att *superbus* reagerar svagare på *rubecula*-sång än *superbus*-sång. Resultaten visar på tydliga skillnader mellan de tre underarterna avseende både sång, alarm- och tiggeläten. Författarna hade inte tillgång till ett tillräckligt underlag för att göra motsvarande analyser av *caucasicus*. Vad gäller dräktkaraktärer skiljer sig *marionae* och *superbus* från *rubecula* på en ljus ögonring, mörkare

och gråare askgrå panna och bröstsidor, en avvikande djupare rostfärg i ansiktet och på bröst, mörkare olivgrå rygg och vitare mage och undergump.

Baserat på genetik, läten och dräktkaraktärer ges därför artstatus till **teneriffarödhake** *E. superbus* och **grancanariarödhake** *E. marionae*. Författarna rekommenderar att ytterligare studier genomförs på *caucasicus* som inkluderar ett bättre underlag, då denna potentiellt också kan förtjäna artstatus.

Urskilj släktet *Textor* ur *Ploceus*

Släktet *Ploceus* dominerar vävarfamiljen Ploceidae och utgör med sina långt över 60 arter ett av fågelvärldens artrikaste släkten. Flera genetiska studier har dock visat att det på flera sätt är parafyletiskt, där arterna inte står varandra närmast. De asiatiska *Ploceus*-vävarna utgör en egen utvecklingslinje, närmast släkt med fodier *Foudia* och blodnäbbsvävare med släktingar *Quelea*. Vidare kan de afrikanska

Ploceus-vävarna delas in i tre grupper: halsbandsvävaren och sakalavävaren på Madagaskar, savannlevande *Ploceus*-arter samt skogslevande *Ploceus*-arter, malimber *Malimbus* och scharlakansvävare *Anaplectes rubriceps*.

Tk väljer därför att uppdatera taxonomin bland vävarna. För de arter som förekommer i Västpalearktis innebär det att enbart streckad vävare behålls i *Ploceus*, medan de övriga (rödahavsvävare, byvvävare, svarthuvad vävare och gulryggig vävare) flyttas till ***Textor***. **41**

TERMER | Genetiskt språk

Det språk som används inom genetik och när det gäller artbildning innehåller många termer som kan vara svåra att förstå. För förklaring av termer som sympatrisk utbredning, allopatrisk utbredning, parafyletisk, klad, fenotyp, assortativ parning, abiotisk m.fl. se www.birdlife.se/tk/ordlista.